

Висновки. Запропонована система і критеріальна структура може слугувати основою формування мовленнєвої діяльності (словотворчої компоненти) у дітей дошкільного віку з ТПМ.

У відповідності з виробленими критеріями і показниками була розроблена діагностична методика визначення рівнів сформованості словотворчих умінь і навичок у дітей із дошкільного віку з ТПМ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Белкин А. С. Ситуация успеха. Как ее создать: [кн. для учителя] / А. С. Белкин – М.: Просвещение, 1991. – 176 с.
2. Власова О. І. Педагогічна психологія: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 118, 130-131.
3. . Выготский Л.С. Собр. соч.: в 6 т. Т. 5. Основы дефектологии / Л.С. Выготский; под ред. Т.А. Власовой. – М.: Педагогика, 1983. – 368 с.
4. Выготский Л.С. Собр. соч.: в 6 т. Т. 4. Детская психология / Л.С. Выготский; под ред. Д.Б. Эльконина. – М.: Педагогика, 1984. – 432 с.
5. Выготский Л.С. Память и ее развитие в детском возрасте / Л.С. Выготский // Собр. соч.– М.: Педагогика, 1982. – Т. 2. – 300 с.
6. Выготский Л.С. Собр. соч.: в 6 т. Т. 2. Проблемы общей психологии / Л.С. Выготский; под ред. В.В. Давыдова. – М.: Педагогика, 1982. – 504 с.
7. Голубева Э.А. Способности и индивидуальность. – М.: Прометей, 1993.
8. Донченко Т. Інтеграція системно-описового, функціонально-стилістичного і комунікативно-діяльнісного підходів до вивчення української мови // Українська мова і література в школі. – 2005. – № 3. – С. 5-8.
9. Доснон О. Развитие креативности: креативность и обучение // Когнитивное обучение: современное состояние и перспективы. – М.: Изд-во «КСП», 1997. – С. 65-82.
10. Дружинин В.Н. Когнитивные способности: структура, диагностика, развитие. – М.: ПЕР СЭ; СПб.: ИМАТОН-М, 2001. – 224 с.
11. Капинос В. И. и др. Развитие речи : теория и практика обучения : 5-7 кл. : кн. для учителя / В. И. Капинос, Н. Н. Сергеева, М. С. Соловейчик. – М. : Просвещение, 1991. – 342 с.
12. Пиаже Ж. Генезис элементарных логических структур / Ж. Пиаже, Б. Инельдер. – М.: ИЛ, 1963. – 448 с.
13. Пиаже Ж. Избранные психологические труды / Ж. Пиаже. – М.: Просвещение, 1969. – 659 с.
14. Словник-довідник з української лінгводидактики: Навч. пос. (Кол. авторів за ред. М. Пентилюк). – К.: Ленвіт, 2003. – 149 с.
15. Ушинский К.Д. Педагогические сочинения: в 6 т. / К.Д. Ушинский. – М.: Педагогика, 1989. – Т. 4. – 528 с. – С. 19.

УДК: 376.1-053.67:37.013.42

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ-ІНВАЛІДІВ НА ЗАНЯТТЯХ З «ФІНАНСОВОГО ВИХОВАННЯ»

Саранча І.Г.

Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка

Довгаленко В.Л.

Вінницький центр соціальної реабілітації
дітей-інвалідів «Промінь»
Міністерства соціальної політики України

У статті розглядається процес формування соціальної компетентності дітей-інвалідів під час впровадження авторського курсу С.Біденка та І.Золотаревич «Фінансове виховання» на базі Вінницького центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів «Промінь».

В статті розглядається процес формування соціальної компетентності дітей-інвалідів во время внедрения авторского курса С.Биденка и И.Золотаревич «Финансовое воспитание» на базе Винницкого центра социальной реабилитации детей-инвалидов «Промінь».

The process of formation of the social competence of children with disabilities in the implementation of the author's course S.Bidenka and I.Zolotarevych "Financial Education" at the center of Vinnitsa Social Rehabilitation of Disabled Children "Promin".

Ключові слова: соціалізація, соціальна компетентність, реабілітаційний центр, фінансові знання, безпечна фінансова поведінка, повноцінне життя в суспільстві.

Ключевые слова: социализация, социальная компетентность, реабилитационный центр, финансовые знания, безопасная финансовое поведение, полноценную жизнь в обществе.

Key words: socialization, social competence, rehabilitation center, financial knowledge and financial behavior is safe, full life in society.

Актуальною проблемою сучасної корекційної педагогіки є формування соціальної компетентності дітей-інвалідів як фундаменту їхньої подальшої адаптації та соціалізації. Велику увагу формування соціальної компетентності дітей-інвалідів приділяють фахівці центрів соціальної реабілітації. В умовах розбудови демократичного суспільства в Україні знаходить широку громадську підтримку думка про те, що діти-інваліди не повинні бути ізольовані від суспільства, а навпаки – жити, навчатись і виховуватись у навчальних закладах відкритого типу, активно спілкуватися зі своїми однолітками, членами сім'ї тощо. На противагу існуючим поглядам на освіту і виховання дітей-інвалідів сьогодні важливо оцінювати дітей-інвалідів та їх освіту з погляду оптимального розвитку їх можливостей, формування навиків суспільного життя та соціальної компетентності.

За даними ООН, у світі нараховується близько 450 мільйонів людей із порушеннями психічного або фізичного розвитку, що становить 1/10 частину людства. Засвоєння людиною соціального досвіду та включення її в існуючу систему суспільних стосунків вимагає від суспільства певних зусиль (розробка спеціальних програм, створення спеціальних реабілітаційних центрів та спеціальних навчальних закладів).

Соціалізація особистості є складним процесом взаємодії індивіда з соціальним середовищем, внаслідок якого формуються якості людини як суб'єкта суспільних стосунків. Однією з головних цілей соціалізації є пристосування, адаптація людини з вадами розвитку до соціальної реальності.

Різні аспекти соціалізації осіб з вадами психофізичного розвитку досліджуються багатьма вченими, зокрема, Л.Акатовим, **В.Бондарем**, В.Бурлаком, В.Воронковою, Н.Дементьєвою, І.Дмитровою, Д.Зайцевим, Л.Занковим, Р.Кравченко, В.Липою, Ю.Мануйловою, М.Матвєєвою, С.Мироновою, О.Поляковим, **В.Синьовим**, Л.Смирновою, В.Тесленко, В.Тищенко, В.Турчінською, О.Хохліною, О.Холостовою, Т.Черняєвою, А.Шевцовим та ін.

Метою цієї статті є аналіз програмного змісту та методики впровадження авторського курсу С.Біденка та І.Золотаревич «Фінансове виховання» на базі Вінницького центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів «Промінь», який спрямований на підняття рівня фінансової грамотності та формування соціальної компетентності дітей-інвалідів.

Актуальність та розгляд цього питання зумовлені тим, що поняття соціальної компетентності особистості і, зокрема, дитини-інваліда є одним із тих, що засвідчує складне і багатоаспектне явище у системі соціалізації людини, її освіти, навчання та виховання. Соціальна компетентність охоплює у собі такі надбання особистості, як знання, вміння, навички, способи діяльності, розвинені можливості сприймання, розуміння та творчого використання матеріальних та духовних цінностей суспільства. Тлумачний словник С.Ожегова визначає поняття "компетентний" як знаючий, освідомлений, авторитетний у будь-якій області. Сучасні тлумачні словники розглядають компетентність, перш за все, як певну суму знань особистості.

Проте, жоден словник не визначає поняття компетентності як певного рівня розвитку особистості не тільки за ознакою об'єму знань, але і за ознакою уміння використовувати ці знання на практиці. Для дітей-інвалідів недостатньо мати просто знання. Протиріччя виникає у зв'язку із наявністю інвалідизуючого захворювання, яке завжди стоїть на заваді між знаннями та уміннями; між теорією та практикою; між тим, що я знаю, та тим, що я можу зробити. Саме тому на думку В.Ляшенка поняття "життєва компетентність" значно ширше, об'ємніше, бо передбачає спроможність особистості набувати знання, перетворювати їх на уміння та адекватно діяти.

Можна цілком погодитися з думкою І. Яшук, яка зазначає, що проблема формування життєвої компетентності особистості сьогодні є провідною у процесі виховання підростаючого покоління та підготовці його до життя в суспільстві [7, с.7]. Проте вивчення зазначеної проблеми та аналіз стану її теоретичного осмислення засвідчує, що серед сучасних учених немає єдиного підходу щодо визначення сутності життєвої та соціальної компетентності дітей-інвалідів [7, с. 6].

Посилаючись на результати дослідження І.Тараненко «Розвиток життєвої компетентності та соціальної інтеграції: досвід європейських країн», можемо констатувати, що життєва компетентність інтерпретується вченим як складне соціальне, психологічне та педагогічне явище [4, с.41], угорський педагог Г.Халаш вважає, що поняття "компетентність" свідчить про оволодіння людиною сумою знань у процесі навчання та здатність особистості до їх застосування на практиці. Ірландський вчений Дж.Куллехон трактує компетентність як здібності особистості помножені на знання, які можна набути шляхом освіти та практики.

Українські вчені, досліджуючи соціально-психологічні та педагогічні параметри зазначеної проблеми, вказують на необхідність її системного вирішення шляхом формування свідомості дітей-інвалідів, оволодіння конкретними вміннями і навичками, розвитку відповідних здібностей тощо. Так, дослідник В.Циба вважає, що зміст життєвої компетентності людини повинен поєднувати усвідомлення свого призначення, долі, життєвих цінностей та практичну їх реалізацію в умовах практики.

Для успішного соціального життя дитини-інваліда потрібним є не лише зміцнення її фізичного та інтелектуального здоров'я, а також передача певних знань, умінь і навичок, досвіду спілкування з іншими людьми. Адже, особистість дитини - це єдине ціле. І її фізичний стан, психічний розвиток, соціальний досвід - необхідні умови соціалізації, бо сама соціалізація - це не тільки сприйняття дитини-інваліда суспільством, але й можливість цієї дитини дійсно об'єднатись з суспільством, жити в ньому, мати певний рівень життєвої компетентності. Якщо вилучити хоча б одну із цих складових, то особистість залишиться поза суспільством. Соціалізація - це не тільки уміння спілкуватись, це, перш за все, можливість жити, мати певний рівень соціального статусу, це значить бути життєспроможним.

Важливим і необхідним фактором формування життєвої компетентності дитини І.Єрмаков вважає її здатність до самореабілітації, як можливості відтворювати себе. Саме тому "ключовими поняттями реабілітаційної педагогіки є особистісно зорієнтоване навчання та виховання хворої дитини як суб'єкта життєтворчості" [1, с.97].

І.Кон наголошує, що здатність осмислювати свої відчуття і вчинки, здатність їх аналізувати – одна з головних рис життєво компетентної особистості.

Формування соціальної компетентності дітей-інвалідів у центрах соціальної реабілітації являє собою процес, у якому беруть активну участь батьки дітей-інвалідів, педагогічні, соціальні та медичні працівники, фахівці інших служб та відомств. Успіх у вирішенні проблеми формування соціальної компетентності дітей-інвалідів у центрах соціальної реабілітації напряму залежить від того, які педагогічні умови будуть створені для цього. Адже педагогічні умови передбачають постановку і вирішення певних завдань, реалізацію конкретних функцій і напрямів діяльності, створення реабілітаційного середовища, необхідного дітям-інвалідам, передачу їм знань, умінь і навичок, які потрібні для виявлення власної активності у найважливіших сферах життєдіяльності.

З лютого 2013 року заступник директора по навчально-виховній роботі Вінницького центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів «Промінь» Саранча І.Г. та методист Центру Довгаленко В.Л. розпочали проведення заняття з фінансового виховання дітей-інвалідів старшого шкільного віку за авторською методикою С.Біденка та І.Золотаревич «Фінансове виховання».

Відомо, що дитина-інвалід може бути підготовлена до повноцінного життя в громаді за умови, якщо фахівці реабілітаційного центру та члени родини дитини зуміють сформувати в неї соціальну компетентність та почуття власної гідності. Важливе корекційне значення у досягненні цієї мети має фінансове виховання дитини як складова частина загальної системи гармонійного виховання.

Під час практичного впровадження курсу «Фінансове виховання» в систему соціальної реабілітації дітей-інвалідів Центру «Промінь» фахівцями було зроблено висновок про те, що діти-інваліди з будь-яким діагнозом і станом фізичного та розумового розвитку можуть бути залучені до занять зі спецкурсу «Фінансове виховання» на рівні їхніх індивідуальних можливостей.

Освітньою метою спецкурсу «Фінансове виховання» було ознайомлення дітей-інвалідів віком від 14 до 18 років із основами фінансової грамотності; забезпечення набуття фінансових знань, формування навичок фінансової безпеки; розвиток вмінь формування та розподілення власного бюджету; підготовка дітей-інвалідів до максимально повноцінного життя в суспільстві.

Корекційно-розвиваючою метою курсу «Фінансове виховання» було наступне: розвиток логічного та аналітичного мислення дітей, формування вмінь самостійно робити логічні висновки, розвиток зв'язного мовлення та навичок працювати в команді.

Виховною метою спецкурсу «Фінансове виховання» було формування у дітей морально-етичних навичок поведінки, почуття особистої гідності, поваги до інших людей, почуття відповідальності за свої вчинки.

Основними завданнями спецкурсу «Фінансове виховання» було:

- 1) розширення знань дітей про функцію грошей у суспільстві;
- 2) навчання дітей грамотно формувати власний бюджет;
- 3) навчання дітей фінансовій безпеці та діловому етикету;
- 4) навчання дітей орієнтуватися у професіях та основах підприємництва.

Завдяки введенню спецкурсу «Фінансове виховання» в систему заходів з соціальної реабілітації, діти-інваліди повинні набути такі знання та вміння:

- знати права основи фінансової грамотності;
- знати основи ділового етикету;
- знати основи підприємництва;
- вміти формувати власний бюджет;
- вміти висловлювати власну думку;
- позитивно ставитися один до одного.

Успішність засвоєння дітьми програмного матеріалу здебільшого залежала від:

- 1) змісту заняття, який має узгоджуватися зі специфікою пізнавальної діяльності, станом емоційно-вольової сфери, обсягом знань, умінь і навичок, що відповідають особливим потребам дитини;
- 2) поваги вчителя до кожної дитини;
- 3) інтересу дітей до заняття;
- 4) урахування індивідуальних рис кожної дитини;
- 5) активізації розумових сил і вольових зусиль дитини в процесі роботи над вирішенням творчих завдань;
- 6) ситуації успіху;
- 7) можливості дитини розкрити власний потенціал.

На заняттях діти виконували багато вправ, які мали навчально-соціалізуючий характер. Наприклад, такі, що направлені на відпрацювання вмінь складати власний бюджет, спілкуватися з працедавцем та ін. Дидактичні ігри проводилися в будь-який момент заняття, але краще, коли це було в кінці для закріплення матеріалу. Наприклад: «Складаємо сімейний бюджет» або «Генератор ідей».

Заняття з курсу «Фінансове виховання» проводилися три рази на тиждень (загальна кількість 31 година), тривалість заняття 40 хвилин. Зміст курсу наведено у Таблиці 1.

Тема	Кількість годин
Розділ I. Початковий. 1. Звідки беруться гроші? 2. Роль грошей у нашому житті. Принципи управління фінансами.	3 год. 1 год. 1 год.
Розділ II. Історія, види та функції грошей. 1. Історія грошей. 2. Види грошей. 3. Функції грошей. 3. Гра «Східний базар».	4 год. 1 год. 1 год. 1 год. 1 год.
Розділ III. Фінансова безпека та споживча грамотність. 1. Основи фінансової безпеки та фінансові стосунки з оточенням. 2. Маркетинг, реклама та PR: види та методи впливу. 3. Азартні ігри та повсякденне шахрайство. 4. Права споживача. 4. Безготівкові фінанси.	5 год. 1 год. 1 год. 1 год. 1 год. 1 год.
Розділ IV. Бюджет - мистецтво управляти фінансами. 1. Бюджет та його основні складові. 2. Етапи та методи ведення сімейного бюджету. 5. Гра «Складаємо сімейний бюджет».	3 год. 1 год. 1 год. 1 год.
Розділ V. Діловий етикет. 1. Самопрезентація. 2. Документи ділової людини.	2 год. 1 год. 1 год.
Розділ VI. Справа життя. 1. Види та особливості професій. 2. Вибір справи життя. 3. Професія, спеціальність, посада. 4. Види зайнятості та способи оплати праці. Гра «Набираємо співробітників».	5 год. 1 год. 1 год. 1 год. 1 год. 1 год.
Розділ VII. Підприємництво. 1. Підприємництво: поняття та особиста мотивація. 2. Види підприємництва. 3. Гра «Генератор ідей». Від бізнес-ідеї до бізнес-плану. 4. Узагальнення.	4 год. 1 год. 1 год. 1 год. 1 год. 1 год.

У процесі викладання спецкурсу «Фінансове виховання» використовувались різні методи, а саме:

1. Словесні методи навчання (міні-лекція, розповідь, пояснення, бесіда). Вони завжди застосовувалися з використанням наочності та власною діяльністю дитини.

Розповідь використовувалася, наприклад, коли необхідно було розкрити в доступній формі зміст поняття «фінансова безпека», інституції щодо ведення сімейного та власного бюджету тощо.

1. Практичні методи навчання (вправи, самостійна робота, дидактичні ігри,).

2. Наочні методи навчання (навчальні фільми, слайдкартини, плакати, фотознімки).

Міжпредметні взаємозв'язки: історія, економіка, правознавство, культурологія.

Для підсилення корекційного впливу під час викладання спецкурсу «Фінансове виховання» застосовувалися елементи арт-терапії, ізотерапії, музикотерапії.

Отже, введення курсу «Фінансове виховання» в систему заходів з соціальної реабілітації на базі Вінницького центру «Промінь» сприяло формуванню соціальної компетентності дітей-інвалідів, забезпечення набуття ними фінансових знань, формування навичок фінансової безпеки, розвитку вмій формування та розподілення власного бюджету, підготовки дітей-інвалідів до максимально повноцінного життя в суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ермаков І.Г. Життєтворчий потенціал реабілітаційної педагогіки // Реабіліт. педагогіка на рубежі XXI ст./ Ермаков І.Г. -

К.: ІЗМН., 1998. - С.53-67.

2. Коваль Л.Г. та ін. Соціальна педагогіка як основа соціальної роботи/ Коваль Л.Г. - К.: Академ-прес, 1994. - 34с.

3. Лебединский В.В. Нарушения психологического развития у детей/ Лебединский В.В. - М.: МГУ, 1985. - 167с.

4. Тараненко І. Розвиток життєвої компетентності та соціальної інтеграції: досвід європейських країн // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство/ Тараненко І.- К.: Контекст, 2000. - С. 37-41.

5. Татенко Н.О. Метод катативно-імагінативної психотерапії у роботі шкільного психолога // Реабілітаційна педагогіка на рубежі ХХІ ст. - Ч.1./ Татенко Н.О. - К.: ІЗМН, 1998.-С. 175-183.

6. Шипицына Л.М. и др. Реабилитация детей с проблемами в интеллектуальном и физическом развитии/ Татенко Н.О. - СПб.: Образование, 1995. - 80с.

7. Яцук І.П. Формування життєвої компетентності особистості старшокласників загальноосвітніх шкіл України: Автореф. дис. ... канд. пед. наук (13.00.07 – теорія і методика виховання)/ Яцук І.П. – Київ, 2001. – 21 с.

УКД: 376.36

**ПРАКТИЧЕСКОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ
СОВРЕМЕННЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ
НА ЛОГОПЕДИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЯХ
(РАЗВИТИЕ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ, ПРИЕМ «ИДЕАЛ»)**

Сафронова А.А.

Новосибирский государственный педагогический университет

Науково-методична стаття розкриває особливості проявів шкільних труднощів в загальноосвітній школі дітей з порушеннями мовлення. Запропонований прийом «ІДЕАЛ», є одним з низки прийомів розвитку критичного мислення. Корекційна робота вчителя-логопеда з використанням зазначеної технології спрямована на розвиток не тільки мовлення дітей, але і їх психічних процесів. Зміст і оформлення конспекту заняття відповідає Федеральному державному освітньому стандарту початкової загальної освіти Міністерства освіти і науки Російської Федерації.

Научно-методическая статья раскрывает особенности проявлений школьных трудностей в общеобразовательной школе детей с нарушениями речи. Предложенный прием «ИДЕАЛ», является одним из ряда приемов развития критического мышления. Коррекционная работа учителя-логопеда с использованием указанной технологии направлена на развитие не только речи детей, но и их психические процессы. Содержание и оформление конспекта занятия соответствует Федеральному государственному образовательному стандарту начального общего образования Министерства образования и науки Российской Федерации.

Scientific and methodological articles reveals features displays of school difficulties in a secondary school for children with speech disorders. The proposed method of "ideal", is one of a number of techniques of critical thinking. Correctional work speech therapists using this technology aims to develop not only the speech of children, but also their mental processes. The content and design studies outline the respective federal state educational standards of primary education of the Ministry of Education and Science of the Russian Federation.

Ключові слова: труднощі навчання, критичне мислення, прийом «ІДЕАЛ», предметні універсальні навчальні дії, метапредметні універсальні навчальні дії, корекційно-логопедична робота.

Ключевые слова: трудности обучения, критического мышление, прием «ИДЕАЛ», предметные универсальные учебные действия, метапредметные универсальные учебные действия, коррекционно-логопедическая работа.

Keywords: learning difficulties, critical thinking, taking an "ideal", the subject of the universal education, universal meta-subject learning activities, remedial speech therapy work.

Современная российская школа требует от обучающихся способности быстро приспосабливаться к меняющимся условиям, которые его окружают. Ребенок должен уметь без затруднений ориентироваться в создавшихся ситуациях, легко находить действенные пути решения в возникших трудностях. У современного ученика для успешного обучения по стандартам второго поколения (ФГОС) должны быть в совершенстве сформированы и развиты универсальные учебные действия: коммуникативные, регулятивные, познавательные, личностные [4]. Так, чтобы создать условия для достижения указанных результатов современный педагог должен находиться в постоянном поиске новых путей в преподавании, нетрадиционностью своих подходов. Этот вопрос касается не только учителей-предметников начального, среднего и старшего звеньев, но и педагогов-психологов, и учителей-логопедов общеобразовательных школ.

Особой категорией детей общеобразовательных школ являются дети, у которых имеются трудности в запоминании, понимании инструкций не с первого раза, которые дает учитель, сложность понимания задания для самостоятельного выполнения, проблемы в переключении внимания, трудности в запоминании терминов, работы в заданном темпе, сложности построения этапов учебного процесса, недостаточный контроль своей деятельности. Кроме этого для детей характерны особенности коммуникативной стороны речи: трудности работы в режиме «вопрос-ответ» с соблюдением плана ответа, у некоторых детей не сформирован навык умения обратиться к однокласснику или учителю для